

Lunds universitet

Sociologiska institutionen

Hur påverkas familjen av en skilsmässa och dess förändringar?

Författare: Nina Gustafsson

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Internet

Vårterminen 2014

Handledare: Birgitta Ericson

Abstract

Författare: Nina Gustafsson

Titel: Hur påverkas familjen av en skilsmässa och dess förändringar?

Kandidatuppsats: SOCK01, 15 hp

Internet

Handledare: Birgitta Ericson

Sociologiska Institutionen, Vårterminen 2014

I det här arbetet vill jag behandla skilsmässor och hur det påverkar föräldrarna och barnen, men framförallt hur det förändrar familjen som grupp. Oftast lägger vi den största vikten vid barnets behov, men vi gör det utifrån en vuxens tankar och ”förstånd”. Syftet med uppsatsen är att se hur familjen och dess medlemmar reagerar i en kris som en skilsmässa, och frågeställningarna jag tänker arbeta med är: *Hur påverkas familjen av en skilsmässa och dess förändringar? Hur påverkar denna kris våra barn i framtiden? Hur påverkas våra roller och dess funktioner i familjen?*

Det är en litteraturstudie där jag använt mig av fem studier som presenterar olika vinklar i mitt problemområde – förändringar i familjen efter skilsmässan, faktorer som påverkar barnen i kris, faktorer som påverkar barnen utifrån vilken ålder de befinner sig i, upplevelser av skilsmässan på längre sikt, samt hur relationer och roller förändras. Jag kom fram till att samhället med dess normer är en bidragande orsak till hur förändringarna ter sig i gruppen. Även familjens egna värderingar är oftast något som ligger rotat och som följer med när familjen splittras. Barnen förstår mycket och det är viktigt att man inte lämnar dem utanför då de också är en stor del av gruppen och förändringen som kommer. Jag gör sedan en sekundäranalys efter deras studier som jag analyserar med hjälp av strukturfunktionalismen.

Nyckelord: skilsmässa, barn, kriser, relationer, familjer, roller

Innehållsförteckning

1 Inledning	4
1.2 Problemformulering.....	4
1.3 Syftet och frågeställningar	5
1.4 Avgränsningarna.....	5
2 Tidigare forskning.....	6
2.1 Studier av Wallerstein och Kelly – Åldersbaserade upplevelser av skilsmässor.....	6
2.2 Studie av Ann-Mari Orrenius – Faktorer som påverkar barnen.....	7
2.3 En studie av Bente och Gunnar Öberg – hur mår barn och föräldrar <i>efter</i> separationen?.....	8
2.4 Hur har föräldrarnas skilsmässa påverkat individen på längre sikt?.....	10
3 Metodavsnitt	10
3.1 Presentation av min litteraturstudie.....	10
3.2 Presentation av min forskningsmetod – sekundäranalys	13
3.2.1 Sekundäranalysens för – och nackdelar.....	14
4 Teoretiska perspektiv	15
4.1 Emile Durkheim – strukturfunktionalism	15
4.2 Talcott Parsons strukturfunktionalism.....	17
5 Analysen.....	19
5.1 Tre faktorer som påverkar barnet vid skilsmässan.....	19
5.2 Reagerar alla barn lika, oavsett vilken ålder de är i?.....	20
5.3 Relationer och rollfördelning <i>efter</i> skilsmässan.....	21
5.4 Vuxna talar ut om föräldrarnas skilsmässa från barndomen.....	23
6 Slutsats.....	24
7 Diskussion.....	26
8 Källförteckning.....	27

1 Inledning

Begreppet ”familj” har ingen entydlig innebörd utan familjebegreppet kan innebära alltifrån en förälder och ett barn, till en hel stor släktkrets. I vardagligt tal uppfattas ofta familj som detsamma som kärnfamilj, trots att kärnfamiljen inte är lika utbredd i 2000-talets Sverige som för några decennier sedan (Bäck-Wiklund & Bergsten 1997).

1.2 Problemformulering

Från sekelskiftet fram till mitten av 1990-talet ökade antalet skilsmässor i Sverige från cirka 400 till cirka 22 000 per år (Bäck-Wiklund & Bergsten 1997) och det drabbar cirka 50 000 barn per år. Uppskattningsvis lever omkring 235 000 barn under 18 år i någon typ av ombildad familj (Lundström 2009). Kärnfamiljen håller på att bli en minoritetsgrupp i samhället och det blir allt vanligare att vuxna väljer att leva familjeliv på många andra sätt än i livslånga äktenskap med samma partner och gemensamma barn. Det medför att barnen i till exempel förskolan har med sig skilda erfarenheter av vad en familj är och vilken sorts liv som levs i familjen. Man möter barn som bor med sina biologiska föräldrar, barn som bor tillsammans med mamma *eller* pappa, barn som bor med styvföräldrar och halvsyskon, barn som bor med två män eller två kvinnor, barn som lever under samma tak tillsammans med flera generationer, barn som bor med sin mamma och har sin pappa i en annan världsdelen och så vidare.

Men varför hamnar så många i skilsmässa? Vad är det som orsakar de konflikter som ibland leder till separationer och splittrade familjer? En av orsakerna anses vara föräldrarskapet och de förändringar som kommer med barnet. För när man får barn händer det något med relationen. Rollerna förändras och man är inte längre man och kvinna i första hand utan föräldrar, och barnet är i fokus. Det kan skapa starka känslor av övergivenhet och till och med svartsjuka. Många investerar allt i barnen, känslor, intresse, tid och arbete, och glömmer bort den vuxna relationen. (Alfvén & Hofsten 2004).

En skilsmässa händer inte över en dag, utan det är en långdragen process som man kan dela in i olika faser: tiden före separationen, separationen, skilsmässans genomförande, vårdnaden om barnen osv.. Det är alltså fråga om en process som kan pågå i flera år. Och under hela förändringsperioden så är det en obalans i rollfördelningen – framförallt efter separationen: barnen får ett större ansvar, kanske nya syskon och ny förälder. Föräldrarna i sin tur får ett dubbelt ansvar i de fall de blir ensamstående med barnen. Och när de flyttar ihop med ny partner så kanske han/hon har egna barn och då blir de plötsligt styvförälder.

Barnen och dess omvårdnad är oftast de som är i fokus i familjen, och detta blir extra tydligt i en kris som en separation. Föräldrarna gör allt för att skydda barnen, och alla har sina egna sätt som de tror är bäst. Innan jag gick in i all litteratur kring ämnet så tänkte jag att man skulle undanhålla dem konflikter som oftast är det som ligger till grund för separationen. Allt för att skydda dem från verkligheten. Men barn är oftast klokare än oss vuxna och är oftast mycket medvetna om förändringarna som uppstår. Kanske till och med innan de vuxna är? Det finns en mängd olika studier i ämnet kring skilsmässor och hur det påverkar familjen och dess medlemmar. Jag har använt mig utav några av dessa till hjälp i detta arbete, och med hjälp av strukturfunktionalismen så hoppas jag kunna reda ut frågor som uppstår kring familjemedlemmarnas relationer och rollfördelningar, både före och efter separationen.

1.3 Syftet och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att se hur familjens och dess medlemmar reagerar i en kris som en skilsmässa. De frågeställningar som jag vill arbeta kring är: *Hur påverkas familjen av en skilsmässa och dess förändringar? Hur påverkar denna kris våra barn i framtiden? Hur påverkas våra roller och dess funktioner i familjen?*

1.4 Avgränsningarna

Avgränsningar jag använt mig av är att främst hålla mig till annan svensk forskning och litteratur. Anledningen var att jag tidigt fann en hel del svensk forskning och litteratur i ämnet, och då jag var begränsad till mina sidantal så beslöt jag mig för att koncentrera mig på den

svenska forskningen. Fick dock ta hjälp av två engelska studier då jag tog upp barnens effekter på skilsmässan. Anledningen till det var att de är de mest aktuella jag hittade i ämnet.

2 Tidigare forskning

Då jag gjort en sekundäranalys i detta arbete, så har jag använt mig av tidigare gjorda forskningsstudier. I min analys har jag använt mig av fyra olika forskningsstudier, som jag nogra valt ut i syfte att kunna besvara mina frågeställningar. När jag började leta litteratur sökte jag på biblioteket och även på internet, och då med hjälp av mina nyckelord. Min tanke var från början att endast använda mig av svensk forskning eftersom jag fann så mycket forskning gjorda i Sverige. Men för att kunna besvara frågan ”hur påverkas barnen på längre sikt?” så var det endast i Emery’s bok (1999) som jag kunde ta del av intervjuer gjorda på vuxna vars föräldrar genomgått en separation när de själva var barn. I samma bok fann jag även en studie av Wallerstein och Kelly där de forskat kring barnens reaktioner som blir till följd av skilsmässan. Detta var den enda studien jag hittade där man kunde urskilja reaktionerna efter barnens ålder, så den studien blev mycket intressant att använda. I Orrenius forskning (2005) och forskningen gjord av Öberg (2004) kunde jag hitta material kring effekterna av skilsmässan – hur krisen påverkar familjen, och hur man hanterar nya roller och nya ansvarsområden som kan uppkomma till följd av skilsmässan. Efter mycket bearbetning av flera olika studier, så var det dessa som blev mest intressanta att använda och som jag därför valde ut i min analys.

2.1 Studier av Wallerstein och Kelly – Åldersbaserade upplevelser av skilsmässor

Det finns en hel del forskning gjord när det gäller skilsmässors effekter på både vuxna och barn. De flesta av de forskningsstudier jag använt i mitt arbete har kommit fram till att barn generellt sett påverkas negativt av detta, men det finns undantagsfall. Wallerstein och Kelly (Emery 1999), som var pionjärer inom barn - och skilsmässoforskning, redogjorde för hur barn med utgångspunkt från ålder får olika symptom när föräldrarna skiljer sig. De yngsta barnen i förskoleåldern var ofta oroliga och uttryckte rädsla över att bli övergivna. De blev aggressiva eller helt passiva med känslor. De fick skuldkänslor över att lämna mamma eller pappa ensamma och tog på sig stort ansvar över sina föräldrar.

De lite äldre barnen i 5-7 årsåldern fantiserade ofta om att det skulle komma mer tragiska upplevelser kring vänner och familj, till exempel att mormor eller morfar skulle dö, eller bli sjuka (Emery 1999). De såg inget slut på eländet. Även dessa barn kände skuld och ansvar över skilsmässan och de slutade tidvis lita på föräldrarna. De fick för sig att de kom med lögner för att inte göra barnen ledsna.

De lite äldre skolbarnen försökte aktivera sig genom lek och sporter för att på något sätt "glömma" oron och hålla hjälplösheten borta. En del riktade sin ilska mot en av föräldrarna och lade skulden på denne, och kunde då ty sig till den andra, medan en del var konstant aggressiva mot båda parter.

Tonåringarna hamnade mer i direkta konflikter med föräldrarna och de protesterade mot nya eventuella styvföräldrar. Några kände en stark känsla av förlust och ensamhet och de reagerade med djup sorg. De fick svårt med skolarbete och koncentration och de blev osäkra på sina egna värderingar. De kunde snabbt skifta mellan att skuldbelägga föräldrarna till att själva ta på sig skulden (Emery 1999).

2.2 Studie av Ann-Mari Orrenius – Faktorer som påverkar barnen

En annan forskare som studerat skilsmässor är terapeuten Ann-Mari Orrenius (Orrenius 2005). Enligt henne är det framförallt tre stora faktorer som påverkar barnen i en skilsmässa: förlust av en förälder, försämrad ekonomi, men framförallt osämja mellan föräldrarna. Orrenius forskning visar att skilsmässor inte skiljer sig ifrån andra kriser vad gäller påverkan på barnen. Men det som framgår entydigt från olika forskare är att om föräldrarna har svåra konflikter så mår barnen betydligt sämre än om föräldrarna kommer överens. Destruktiva konflikter mellan föräldrarna skapar stor stress hos barnen. Det är inte förändringen i familjebilden som skapar de främsta problemen för barnen i en skilsmässa utan de tillhörande konflikterna (Orrenius 2005).

Den andra faktorn kring barnens ohälsa är en sämre ekonomi som ett resultat av skilsmässan. Man har sett att framförallt ensamstående (framförallt mödrar) drabbas mest av detta och det ledar ofta till att de måste flytta och barnen får bryta upp från sin sociala tillvaro. Man har

också sett att barn till ensamstående i högre utsträckning än andra barn avbryter sina studier. Man tror att det bl.a beror på att ensamstående föräldrar har svårare att hinna och orka stötta barnen.

Den tredje faktorn som ägnas uppmärksamhet är den frånvarande föräldern.

Enligt forskarna minskar kvalitet och kvantitet mellan barnen och den icke vårdande föräldern (Orrenius 2005). På grund av detta upplever barnen ofta en minskning av föräldrarnas uppmärksamhet, hjälp och vägledning vilket leder till att risken ökar till att barnens studier blir sämre, att självkänslan blir lägre och till att barnen får dåligt uppförande. Forskningen visar också att en styvförälder inte kan reparera frånvaron av den biologiska föräldern. I viss mån kan en styvpappa ersätta den biologiska pappan för pojkarna men inte för flickorna. Detta sker i större utsträckning för barn som inte har någon kontakt med sin ena förälder.

2.3 En studie av Bente och Gunnar Öberg – hur mår barn och föräldrar *efter* separationen?

En annan studie jag valt att använda mig av är ifrån boken *Skiljas-men inte från barnen* av Bente och Gunnar Öberg (2004) De är familjeterapeuter och har forskat kring hur barn och föräldrar mår efter en separation och hur gemensam vårdnad och växelvist boende fungerar och har samlat allt i denna bok. Jag tar här upp några av deras slutsatser.

Det finns inget stöd för att barn med separerade föräldrar skulle bli missanpassade eller klara sig dåligt i livet. Gemensam vårdnad om barnen är nästan alltid en fördel. Om bara en har vårdnad finns risken att kontakten med den andre föräldern blir sämre. Växelvis boende är i regel en stor fördel. Då blir föräldrarna jämställda i sitt föräldraskap, men för att det ska fungera bra måste föräldrarna bo ganska nära varandra och de måste kunna samarbeta. Hur långa intervaller det ska va mellan boendena varierar på åldern. Små barn behöver kortare intervaller eftersom de har en annan tidsuppfattning (Öberg 2004).

Barnen verkar inte bli splittrade av två hem. Efter ett tag får barnet nya minnen och nya rutiner i det nya hemmet och hemkänslan kommer efter personligheterna. Forskarna fann att det var viktigt att med trygga rutiner hos båda föräldrarna. Framförallt för de minsta vid till

exempel läggning, och det är viktigt att de får ringa till den andre förälderna och längta och gråta (Öberg 2004).

Rollerna är detsamma, barn är barn och vuxen är vuxen, men efter separationen och splittringen av familjen så bildas det en ny struktur i de olika hemmen. Istället för till exempel 4 stycken i en familj med olika ansvarsområden, så blir det bara 3 i varje familj. För då saknas det en vuxen. Alla får nya ansvarsområden, ofta utökade, och nya regler och förhållningssätt. Nackdelarna med ett växelvis boende är det praktiska när kläder och leksaker hamnar på fel ställe och ibland får man ordna med dubbla uppsättningar. Det blir lätt här att man lägger över för mycket ansvar på barnen.

Det är vanligt att den känslomässiga skilsmässan kommer långt efter den formella skilsmässan. Känslorna får ofta en ny knuff om den ena föräldern träffar en ny partner. Tiden har stor betydelse. Känslorna av svek och ilska avtar med tiden. Efter fem år ansåg nästan två tredjedelar att de hade en god eller väldigt god relation till den före detta partnern (Öberg 2004).

Hämtning och lämning är en känslig punkt för många. Då kan gamla konflikter dyka upp och barnet kan känna sig klämt. Det kan bli bråk, ilska eller iskall tystnad. Eller ibland sitter den som hämtar kvar i bilen och tutar. När det fungerar bra kan det vara ett tillfälle att prata lite kanske över en fika. Det absolut svåraste med skilsmässan är enligt dessa respondenter tanken på hur det ska gå för barnen. Samtidigt är barnen räddningen då de tvingar en att fungera i vardagslivet. I det gemensamma boendet har man haft samma regler och värderingar, men det blir ganska naturligt att nya regler uppstår, vilket inte den andra partnern kan påverka. Han/hon känner sig hjälplös i detta och är orolig över hur det ska påverka barnet (Öberg 2004).

Det är förvirrande för barnen om man aldrig visar känslor. Det blir dubbla budskap om barnen ser att mamma är ledsen när hon säger att hon mår bra. De fann att det var lättare för barnen att bearbeta en skilsmässa där relationen varit bråkig, än när relationen utåt sett varit bra, men där föräldrarna känt att de vuxit ifrån varandra. Bråk hör barnen och kan då lättare förstå varför, och tycker ibland det är bra att de separerar.

Över hälften av barnen i undersökningarna tyckte synd om en eller båda föräldrarna. Särskilt synd var det om pappan då det vanligtvis var han som blev lämnad. En del pappor gav upp

efter skilsmässan och försvann av olika orsaker. Dessa var dock väldigt få. Nästan hälften av alla pappor tyckte själva att de blivit bättre föräldrar efter separationen med mamman. De blir mer närvarande, varmare och tar mer ansvar (Öberg 2004).

2.4 Hur har föräldrarnas skilsmässa påverkat individen på längre sikt?

Under de sista åren har man forskat en del på hur effekterna ser ut på längre sikt. Emery (Emery 1999) har frågat vuxna som varit med om skilsmässa i barndomen hur de mår. Denna studie visar att 76% trodde att de skulle varit en annan människa om inte föräldrarna skilt sig. 48% tyckte att de saknat sin mamma eller pappa under uppväxten. 51% var oroliga i situationer där bägge föräldrarna skulle närvara. 22% trodde de själva skulle gå igenom en skilsmässa och 29% undrade om deras far älskade dem.

Varför fadern var särskilt utmärkande beror på att han ofta var den frånvarande föräldern (Emery 1999).

Samma studie av Emery visar även att 46% av unga som upplevt skilsmässa upplevde att de haft en svår och jobbig barndom till skillnad från de som inte drabbats av föräldrarnas skilsmässa. Forskning visar att skilsmässor har effekt på det inre livet på lång sikt.

Undersökningen visar att det inte bara är skilsmässan som sådan som påverkar barnet på längre sikt, utan de hade även sämre relation både med mamman och pappan och hade svårt att ha längre, intima relationer, vilket bidragit till fler skilsmässor bland dessa i jämförelse med andra barn. Studien visade också att barn som varit med om skilsmässor tenderar att växa upp snabbare. De fick mindre ledning från vuxna än barn som inte varit med om föräldrarnas skilsmässa fick och fick därför ta på sig den rollen själva.

3 Metodavsnitt

3.1 Presentation av min litteraturstudie.

Jag har gjort en litteraturstudie och använt mig av böcker, databaser samt internetsidor från BRIS och Socialstyrelsen. Databasen jag använt är DiVA. De sökord jag använt mig av är barn, familj, kriser, separationer. För att ge er en överblick över vilka källor jag använt till de

olika avsnitten i rapporten, så har jag valt att dela upp det i punktförml. Jag har även beskrivit vilka teorier jag använt för respektive bok och studie.

- I min problemformulering har jag använt mig av boken *Det Moderna föräldraskapet* av Bäck-Wiklund & Bergsten (1997) Boken behandlar begreppet "familj" samt tar upp de förändringar i familjen som kan leda till just skilsmässa. Den är ett samarbete mellan Margareta Bäck-Wiklund som är Sveriges enda professor i socialt arbete med inriktning på familjepolitik, och Birgitta Bergsten som är fil. Dr i socialt arbete. Namnet Margareta Bäck- Wiklund är ett ständigt återkommande namn i detta ämnet, men det var främst den här boken som blev intressant i min uppsats. Trots att boken är 15 år gammal så har inte inställningen i samhället förändrats idag vilket gjorde att jag kunde använda mig av boken. Problemen och synen på äktenskapet och skilsmässor i boken kändes fortfarande aktuell till min sekundäranalys. Hade dock velat se en nyare och reviderad upplaga. I boken tar författarna upp rollerna i familjen och förändringar som påverkar balansen och ordningen i gruppen, och som i värsta fall leder till skilsmässa. Den här boken har jag inte tagit med i min analys, utan haft det som material i min problemformulering. Anledningen är att flera av de frågor de tar upp i boken är liknande de som de andra forskarna. Jag ville heller inte använda mig av en bok av handboks-karaktär i min vetenskapliga analys.
- I avsnittet Tidigare forskning har jag använt mig av fyra olika studier presenterade i tre böcker. Wallerstein och Kelly (Emery 1999) tar upp åldersbaserade upplevelser till följd av skilsmässan, hur de påverkar barnen i olika åldrar. Det som genomsyrar alla åldrar är oron att bli lämnad ensam och rädslan över att bli övergiven och inte längre älskad. Här har jag arbetat med Durkheims teori om självmordet där han tar fram bland annat utanförskap som en stor faktor. Boken innehåller även en studie av Emery själv där han på 1970-talet intervjuat vuxna människor som var med om att deras föräldrar skiljde sig när de var barn. Här kunde man se mönster av barnens oro och känsla av ensamhet liknas vid de andra studierna som gjorts på barn 30 år senare.
- I *Trygga relationer* av Ann-Mari Orrenius (2005) fann jag olika studier som behandlade effekterna av skilsmässa och då främst för barnen. Här fann jag en tidigare

gjord forskning som jag tagit del av, men till största del var de skrivna som handböcker för hur man tar sig igenom problem i relationer. Var ganska kritisk till en del forskning som presenterades här för det låg mycket värderingar i flera av forskningarna. Papporna utsågs i flera fall vara syndabock i relationerna och mammorna var offer som kastades ut i samhället utan pengar och utan stöd. Materialet jag fann var ganska kompakt i förhållande till resten av böckerna. I den här analysen har jag arbetat med Parsons förändringsvillkor och behovet av struktur i familjen. Även Parsons traditionella värderingar kring kvinnor och mäns arbete och skyldigheter var något jag arbetade med i denna fråga.

- Bente & Gunnar Öberg skrev boken *Skiljas-men inte från barnen* av Bente och Gunnar Öberg (2004) och den behandlar tiden *efter* skilsmässan. Hur de mår, hur man gör med boendet och vårdnaden om barnen. Även här har jag kunnat arbeta med Durkheims självmordsteorier och även Parsons teorier kring att roller i en grupp eller familj alltid består även om de ersätts av olika individer.
- Ur boken *Postdivorce Family Life for Children* (Emery 1999) hämtade jag en studie kring skilsmässornas effekter på längre sikt. Då jag i mitt arbete behandlar effekterna av skilsmässor så ville jag ha med en eller flera studie i ämnet, men fick leta länge bland litteraturen innan jag fann den här boken. Hade velat ha flera böcker att välja mellan med lite nyare forskning, men fick nöja mig med den här boken. Ett annat problem var att all annan forskning jag använt mig av är svensk medan den här är engelsk vilket kan ha påverkat min analys. Även forskarna Wallerstein & Kelly presenterade sin forskning i denna bok där de redogjorde för åldersbaserade reaktioner för barn i kris.
- I mitt teoriavsnitt har jag använt mig av böckerna *Moderna samhällsteorier* (Boglund 2003), *Pragmatism and Sociology* (Durkheim 1983), *The Rules of Sociological Method* (Durkheim 2014), *The Social System* (Parsons 1959) samt *Självmodet* (Durkheim 1983). Böckerna *Rapporter och uppsatser* (Backman 2011) och *Vetenskapsteori och forskningsmetodik* (Wallèn 1996) har hjälpt mig med uppbyggandet av själva rapporten.

- Genom arbetet har jag även använt mig av internet. Där har jag hämtat fakta, och med hjälp av databasen DiVA hämtade jag rapporter från socialstyrelsen som hade statistik kring olika utredningar och undersökningar vad gäller skilsmässor och effekterna på dessa.

3.2 Presentation av min forskningsmetod – sekundäranalys

Jag har i denna uppsats valt att arbeta med *sekundäranalys*, vilket innebär information som redan samlats in av andra forskare, eller är så kallade processdata/registerdata och bokföringsdata från till exempel som i mitt fall statistiska centralbyrån (SCB). Till sekundärdata hör även sammanställningar av publicerade vetenskapliga artiklar (Olsson & Sörensen 2011).

Från allra första början tänkte jag använda mig av en kvalitativ empirisk studie där jag tänkte hålla intervjuer med ca 20 personer, 10 personer födda på 80-talet, och 10 personer födda på 50-talet. Detta för att se hur utvecklingen varit och om man kan se en trend. Samtidigt som jag började med underlaget så letade jag även bland litteraturen på biblioteken och upptäckte då att det fanns hela rader av annan forskning av och insamlat material i mitt ämne, så då beslöt jag mig för att koncentrera mig på en helt och hållet litterär studie och arbeta med en sekundäranalys.

Jag började mitt arbete med att lägga upp de frågeställningar som omringar mitt arbete. Det skulle vara frågeställningar som skapar ett omfattande arbete samtidigt som det skulle finnas en röd tråd. När jag sedan letade bland litteraturen så fann jag att det redan fanns flera betydande forskningar kring ämnet och beslöt mig för att göra en sekundäranalys. Under arbetets gång har jag bytt frågeställningar då det började luta mot en socialpsykologisk studie när jag fokuserade på individen istället för familjen som grupp. Det har varit svårt att begränsa litteraturen då ämnet är så brett. Jag märkte ganska snabbt att de olika forskningarna som var presenterade skiljde sig både vad gäller metod samt analys, och till stor del tror jag det låg en del värderingar och attityder bakom forskarna själva. Jag valde de jag ansåg vara mest neutrala. Jag bytte fokus från skilsmässans effekter på barnet till hur skilsmässan

påverkar familjen som grupp och dess rollsammansättningar. När jag har letat i böckerna så har jag till en början letat efter de kapitel som jag tror mig besvara en specifik fråga. Sedan har jag kunnat öppna upp och vidga ämnet. Men det är svårt att inte sväva ut. Jag trodde jag skulle behöva databaserna mer, men jag fann så pass mycket material bland den tryckta litteraturen, så det var knappt nödvändig att använda utöver den fakta jag hittade bland SCB och BRIS.

3.2.1 Sekundäranalysens för- och nackdelar

Fördelarna med en sekundäranalys är flera. Dels vågar man anta att insamlingen av datan ofta är gjord av erfarna och skickliga forskare eller stora institutioner som till exempel SCB, alltså är de av god kvalitet. Man har möjligheter till tvärkulturella analyser, vilket kan vara intressant i en tid då globala och kulturella skillnader kan sätta en helt ny prägel på forskningsresultaten. Sekundäranalysen ger dessutom mer tid för analysen även om det innebär en omfattande hantering av datan. En förnyad analys kan leda fram till nya tolkningar. I mitt fall tänker jag framförallt på att de teoretiska idéerna ger uppslag till nya analyser som tidigare inte varit aktuella (Bryman 2011). Genom att jag använt mig av andras forskning och resultat i en sekundärstudie har jag kunnat *välja* vilka forskningar jag vill ha i min analys och på så sätt kunnat välja de mest omfattande resultaten. Hade jag gjort egna studier så är det inte säkert att jag kunnat få fram så berikande material. Till exempel valde jag bort en studie som hade en väldigt feministisk inriktning och där frågorna och infallsvinkeln enbart var till kvinnans förmån (Backman 2011).

Det positiva med att göra en sekundäranalys är att jag sparar in på den tid det tar att samla in all data och material och på så sätt kunnat fokusera och lägga energi på själva analysen. Analysen innebär dock bara att data ges en ändamålsenlig och tolkningsbar form så att observationsutfallet nu kan relateras till den ursprungliga problemställningen (Backman 2011).

Nackdelarna med en sekundäranalys är att man inte är bekant med materialet. När man samlar in data brukar man alltid få kännedom om materialet och dess struktur och det missar man här. Man har heller inte någon kontroll över kvaliteten på datamängden. Även om jag tidigare

skrev att man nästan kan förutsätta att kvaliteten är god, så kan de tidigare forskningarna vara gjorda i helt andra syften vilket påverkar analysen. Det finns också tydliga etiska problem som rör att den person som gör en sekundäranalys faktiskt inte fått tillstånd av dem att göra en förnyad analys. Det problemet är stort framförallt i kvalitativa data, med tanke på att den förstnämnda informationen brukar innehålla så detaljerade beskrivningar av situationer och människor att det är svårt att bevara kravet på konfidentialitet då man presenterar data och resultat (Bryman 2011).

En annan nackdel är att jag just *kan* välja och det gör enligt mig att det charmiga med forskningen försvinner. Det blir lätt att man får in deras tolkningar. Det är just forskarnas tolkningar som gjort att jag valt bort vissa studier som jag från början tänkt använda. Jag tycker att jag fått ihop bra material att arbeta med och är nöjd med mitt val att göra en sekundäranalys (Backman 2011).

Jag har använt mig av både *kvantitativ* datainsamling i form av statistik ifrån socialstyrelsen, samt har jag tagit del av *kvalitativa* intervjuer. Varför jag valt att använda mig av båda metoderna är för att få en djupare och rikare belysning av ett samhällsproblem som skilsmässor är. Kvalitativa studier brukar karakteriseras av en närhet till undersökningsproblemet eller ett inifrånperspektiv, och det finns en närhet mellan informant och forskare. Vid kvantitativa studier brukar värdet av att hålla en viss distans till undersökningsobjektet betonas. Forskaren har här ett utifrånperspektiv, med avstånd, neutralitet, selektivitet och en formell interaktion med informanterna. Här måste det subjektiva inslaget hållas under kontroll eftersom undersökningen ska kunna upprepas senare. (Olsson och Sörensen 2011). Jag valde kvantitativa statistiker för att med siffror kunna se hur omfattande skilsmässorna är i Sverige. Jag valde sedan att arbeta med andra forskningar baserade på intervjuer med barn och vuxna för att få deras uppfattningar och känslor kring förändringarna som skett. Min studie är just en studie om människors upplevelser kring något, och då är en kvalitativ studie den mest brukbara (Wallén 1996).

4 Teoretiska perspektiv

4.1 Emile Durkheim – strukturfunktionalism

Då jag bland annat ville analysera familjens status och funktion i samhället så valde jag att arbeta med fransmannen Émile Durkheim (1858-1917) och Talcot Parsons (1902-1979). Durkheim arbetade först fram *strukturalismen* som sedan utvecklades till bland annat *strukturfunktionalism* med Parsons i spetsen. De system jag nedan kommer tala om är alltifrån enskilda familjer till samhället i stort.

I Durkheims strukturalism är samhällsstrukturen ett tvingande, objektiva mönster, en uppsättning *sociala fakta* som utgör ramen för allt mänskligt tänkande och handlande. De sociala fakta visar hur individernas handlingsval, alltifrån yrke och livskamrat till valet att ta sitt liv, styrs och formas av sociala mönster som omger oss (Durkheim 1983). I äldre samhällsformer hade man ett större individuellt försörjningsansvar, med större avstånd till omvärlden. Då tvingades man att hålla samman med hjälp av stränga lagar och hårda straff. Man uppmuntrades inte till att tänka eller handla individuellt. Man höll ihop i familjen och i byarna. Att skaffa barn innan man gifte sig var en synd och att separera från sin partner var en handling fylld av skam och kunde leda till att man uteslöts ur gemenskapen. Men med ökande arbetsdelning frigjordes dock individerna från gruppens övervakning och kontroll. Individualiseringen i det moderna samhället ledde istället till ett funktionellt beroende då ingen längre är självförsörjande. Man är beroende av varandra på ett helt annat sätt.

Durkheim menade att samhället då gick över från en *mekanisk* till en *organisatorisk* form av sammanhållning (Durkheim 1983). Den organiska solidariteten som innebär att vi är alla olika och kompletterar våra olikheter. Detta är till följd av moderniseringen och handelns utbredning med mera, som ställer högre krav på oss som individer att vi ska handla och tänka individuellt samtidigt som vi måste hålla oss inom samhällets ram av normer och värderingar. Det som Durkheim menade skulle skapa samhörighet när vi skulle komplettera våra olikheter, när vi differensierar oss, blev inte helt lyckat i vårt postmoderna samhälle. Den sammanhållning som det skulle bli när vi behövde varandras speciella kunskaper har istället medverkat till en ökad ensamhet, mycket på grund av att utvecklingstakten inom teknologin varit så snabb, vi har inte tid för eftertänksamhet och samvaro med varandra och våra barn, de lämnas ofta ensamma att skapa sin egen individualitet och självständighet. En av följderna av detta menar Durkheim vara att skilsmässorna ökar och familjerna splittras (Durkheim 1983).

I boken *Själv mordet* (1983) analyserar Durkheim de faktorer som utlöser det ökande antal självmord i vårt samhälle. I mitt arbete kommer jag därför ta hjälp av hans teorier kring självmord när jag ska analysera skilsmässor och dess påverkan på barnen. Nedan följer Talcott Parson och hans strukturfunktionalism som tagit efter en del av Durkheims teorier.

4.2 Talcott Parsons strukturfunktionalism

Den "tidigare" Parsons lade fokus på en individorienterad sociologi (action theory) där han liksom Durkheim menade att individerna i samhället är medvetna om sig själva som en del av samhället, men att deras handlingar är styrda av ett system av normer och värderingar. Han såg sociala system som ett strukturerat nätverk av växelverkande relationer mellan aktörerna (Parsons 1959). Kärnan i Parsons "action theory" som krävs för att ett socialt system, i detta fallet en familj, ska överleva innehåller:

1. strukturella villkor
2. förändringsvillkor
3. funktionella villkor

Utöver detta så finns det fyra grundfunktioner för varje handling som är nödvändiga för att hålla familjen stabilt: *Adaption*, *Goalattainment*, *Integration* och *Latency* (AGIL) (Parsons 1959).

1. "Adaption" innebär att systemet måste anpassa sig till sin yttre miljö.
2. "Goalattainment", består i att nå uppsatta mål.
3. "Integration" är den interna sammanhållning som är nödvändig för att systemet skall kunna uppnå sina mål.
4. "Latency", mönsterintegrationen, står för bevarandet av samhällets värderingar (Parsons 1959).

Dessa fyra institutioner återfinns hela vägen i en hierarki ned till systemets minsta byggstenar - individerna. Han menade att föräldrarna har en viktig roll i barnens uppfostran, och det viktigaste var att de hade ett socialt mål med sin uppfostran. Det han menade med AGIL systemet är att familjen måste anpassa sig till sin yttre miljö, nå sina uppsatta mål, vara så

pass sammanbundna för att kunna nå sina mål, samt stå för sina värderingar. Gör inte familjen det så är det ostabilt.

Sociologer såg kärnfamiljen på 1950-talet som den ideala familjebildningen. Detta tankesätt utvecklades av bland annat Parsons som menade att det var anpassat till det moderna industrisamhället. Parsons analys om familjen och könen olika funktioner i samhället dominerade föreställningen om familjen (Parsons 1959). Det var en strukturfunktionalistisk syn som innebär att familjen och samhället har givna funktioner som måste finnas för att upprätthålla stabilitet i samhället. Hans idèer om vad som är manligt och kvinnligt påminde om de traditionella föreställningar som till viss del lever kvar än idag, där kvinnornas arbete innebär skötsel i hemmet och männen har ansvar över försörjning och ekonomin. Under 1960-talet kritiserades Parsons teori starkt av kvinnorörelsen som ansåg att kärnfamiljen blivit en plats där ojämlikhet och kvinnlig underordning fått fäste.

Parson ansåg att skilsmässor sker av främst tre faktorer:

- förväntningarna på relationen efter giftermålet är för stor, och man sätter för stor vikt vid betydelsen av äktenskap.
- pressen av att ingå i en sluten enhet som en kärnfamilj är skapar spänning och irritation för de båda.
- det är lättare och mer accepterat att separera om man inte känner någon tillfredsställelse i äktenskapet idag (Parsons 1959).

Jag kommer i min analys nedan ta hjälp av både Parsons och Durkheim att besvara mina huvudfrågor i detta arbete. Både Durkheims teorier om de sociala mönster och omgivningens krav på individen belyser de flesta av studiernas problemområden då de ofta handlar om individernas egna krav på sig själva. Dessa krav leder ofta till psykisk ohälsa som depressioner vilket Durkheim behandlar i sin teori kring självmorden (Durkheim 1983). Parsons värderingar kring kvinnligt och manligt samt de strukturella ramarna för familjen som grupp är också något som hjälper mig att analysera dessa frågor.

5 Analysen

Nedan har jag strukturerat upp analysgenomgången genom att arbeta med en studie åt gången. Detta för att hålla fokus på respektive arbete vilket gör det lättare för både mig som forskare men även för läsaren att analysera dessa. Jag har även försökt dela upp dem i de teman som mina frågeställningar berör.

5.1 Tre faktorer som påverkar barnet vid skilsmässan

Orrenius studier (Orrenius 2005) visade att förlusten av en förälder, försämrad ekonomi, men framförallt konflikt mellan föräldrarna var de tre faktorer som påverkar barnen mest vid en skilsmässa. Barnen är vana att ha mamma och pappa nära hos sig varje dag, och vetskapen att en av dem flyttar ut ifrån hemmet skapar oro och känsla av ensamhet.

En annan orsak som skapar oro för barnen efter skilsmässan är just ekonomin. Föräldrarna har kanske inte samma ekonomiska förutsättningar längre och har varken råd eller behovet att bo med samma standard och område som tidigare. Man kanske säljer huset och flyttar till lägenhet utan trädgård. Familjen blir mindre och så även det nya boendet. Enligt Parsons så är det just ekonomin som är bryggan in till att passa in i samhället (Parsons 1959) och framförallt de lite större barnen kan drabbas då de tvingas flytta från grannskapet och kompisar och aktiviteter. Men Parson menade att det är samhället och dess politiska institutioner som ansvarar för att arbeta fram de mål som motiverar medlemmarna. Det är de som sätter de yttre ramarna, medan skolan och familjerna etcetera själva ser till så att samhället håller sig inom mönstret. Till exempel så bygger de upp skolor och sjukvård etcetera på platser som gynnar befolkningen. Det är enligt Parsons samhället som ansvarar så alla känner gemenskap oavsett vilken ekonomi man har.

Det viktigaste för relationer i helhet och framförallt gentemot barnen, är att ha en väl fungerande kommunikation. Konflikt och bråk är den tredje faktorn som påverkar barnen enligt Orrenius (Orrenius 2005). Det är förvirrande för barnen om man till exempel aldrig visar känslor. Det blir dubbla budskap om barnen ser att mamma är ledsen när hon säger att hon mår bra. Orrenius fann att det var lättare för barnen att bearbeta en skilsmässa där relationen varit bråkig, än när relationen utåt sett varit bra, men där föräldrarna känt att de

vuxit ifrån varandra. Barnen hör ofta när föräldrarna bråkar och kan då lättare förstå varför, och tycker ibland det är bra att de separerar. Parson påtalar ofta hur viktigt det är att föräldrarna är bra förebilder för barnen (Parsons 1959). Det är föräldrarna som måste ta beslut och ta konsekvenserna för besluten och därefter sätta upp målen. Bestämmer de sig för att flytta så måste de förbereda barnen för en ny familjekonstellation. Det är enligt Parson föräldrarna som måste sätta upp målen och vara barnens guider. Även om de flesta skilsmässor upplevs som en kris, så är det enligt Orrenius (Orrenius 2005) inte alla som är negativa. Det finns flera familjer där föräldrar inte kan lösa sina konflikter utan till slut blir det en vardag av diskussioner och bråk, och en skilsmässa är enda utvägen.

5.2 Reagerar alla barn lika, oavsett vilken ålder de är i?

Alla barn reagerar olika vid kriser, men Wallerstein och Kelly (Emery 1999), som var pionjärer inom barn - och skilsmässoforskning, gjorde en studie som till stor del visade att symptomen vara åldersbaserad. De yngsta barnen blev oroliga över att lämnas ensamma och tog stort ansvar över sina föräldrar. De visade aggressivitet och blev passiva med känslor.

De lite äldre barnen (5-7 år) kände också oro och tog på sig stort ansvar över skilsmässan. De förlorade förtroendet för sina föräldrar och fick för sig att föräldrarna kom med lögnen för att inte göra dem mer ledsna.

De lite äldre skolbarnen försökte förtränga alla känslor av hopplöshet och började aktivera sig genom sport och idrott. Även dessa barn visade ilska och aggressivitet mot föräldrarna. Tonåringarna hamnade mer i direkta konflikter med föräldrarna och de protesterade mot nya eventuella styvföräldrar. De fick svårt med skolarbete och koncentration och de blev osäkra på sina egna värderingar. De kunde snabbt skifta mellan att skuldbelägga föräldrarna till att själva ta på sig skulden (Emery 1999). I sin analys av självmordet (Durkheim 1983) tydliggör Durkheim tillhörighetskänslan som en mycket stor betydelse för individens välmående och möjlig orsak till självmord. Gemensamt för alla åldersgrupper på barnen var att alla kände sig utanför och hade en oro över att bli lämnade ensamma. Vid en annan studie jag tagit med i detta arbete så visar det sig att den här känslan av ensamhet och hjälplöshet är något som följer individen upp till vuxen ålder.

5.3 Relationer och rollfördelning *efter* skilsmässan

För att analysera relationen efter skilsmässan har jag använt mig av Bente och Gunnar Öbergs studier (Öberg 2004). Efter skilsmässan börjar ett nytt liv för alla i familjen. Förutom rollerna så kan relationerna mellan familjemedlemmarna ändras. I många familjer har man under förhållandet haft en uttalad eller outtalad arbetsfördelning och efter skilsmässan blir det ofta enligt Öberg (Öberg 2004) helt annorlunda. Det är vanligt att pappor blir betydligt mer närvarande för sina barn efter en skilsmässa, även om de bara lever varannan vecka eller helg med sina barn, och detta har lett till att nästan hälften av alla papporna i en studie tyckte att de blev bättre förälder efter skilsmässan. Men även förhållandet mellan mamma och barn ändras ofta efter en skilsmässa. Pappan har ofta varit den som haft rollen som den roliga lekkamraten medan mamman varit mer ansvarstagande. Men vid separationer där de blir ensamstående förälder så tvingas de eller skaffar sig möjligheten att inta både den roliga samt den ansvarstagande rollen. Till skillnad mot till exempel Durkheim ser Parson ingen grundläggande spänning mellan människans natur och samhällets/rollernas krav. En mamma är fortfarande en mamma oavsett hur familjekonstellationen ser ut, och har därefter vissa förväntningar på sig från samhället. Parson jämför faders – och modersrollen med lärare och elev, producent och konsument. Hans teori kring rollerna och det traditionella synsättet på manligt och kvinnligt gör separationer svårhanterligt i praktiken. Hur ser han då på relationen mellan barn och styvföräldrar? Och hur ser han på att de ensamstående papporna kanske får gå ner i arbetstid så att de kan ta hand om barnen medan mammorna får ta mer arbetstimmar för att få ihop till hushållsekonomin?

När det är som värst påverkas föräldrarna av skilsmässan på många olika sätt, framförallt gäller det männen. De känner sig ofta ensamma, har fler problem på jobbet, har mer sociala problem som missbruk. De blir sjuka och begår självmord oftare än än gifta eller sammanboende. Problemen försvinner eller minskar om de träffar en ny partner (Öberg 2004). Durkheims studie i självmordens risker och deras faktorer visar han att självmordstalen ökar hos människor som fått sin sociala situation kraftigt försämrad, men också hos de som upplevt snabba förbättringar. Eftersom de mänskliga behoven är socialt skapade och man inte känner något stopp på hur lycklig man får vara, så måste en yttre kraft, till exempel samhället

sätta gränsen genom att försöka att begränsa kraven från omgivningen (Durkheim 2014). Mannens egna krav på sig själv som en fadersgestalt och partner måste sänkas och anpassas efter den nya situationen. Han måste inse att han inte har samma ekonomiska förutsättningar som tidigare till exempel, och det är hans eget ansvar att förklara det för barnen och ändra prioriteringar i vardagen.

Enligt Öberg (2004) behöver det inte alltid vara negativt att föräldrarna flyttar isär så länge föräldrarna har en väl fungerande relation. En av de viktigaste sakerna var att skapa egna rutiner då barnen kommer börja jämföra vid olika situationer vilken som är "bäst" att bo hos. I sinom tid kommer de känna trygghet och slå sig till ro. Med nya hem och de nya familjekonstellationer som blir, kommer nya ansvarsområden. Det tar tid att bygga om en ny familj, även om det inte tillkommit några nya medlemmar. Som Parsons sa så är det viktigt att man först delar upp rollerna och ser till funktionerna i systemet, eller i familjen i detta fallet, och efterhand kan man börja identifiera själva strukturen (Parsons 1959). Öberg (Öberg 2004) påtalar att det är viktigt att inte försöka likna den gamla familjen utan att man arbetar upp en ny familj med nya ansvarsområden och förhållningssätt. Det blir lätt att man stressar fram för att komma in i rutiner i den nya gruppen, men Parson menar att man inte ska sätta upp för stora förväntningar för det är det som skapar stress och konflikter.

Studien visar att det ofta är svårt för föräldrarna att inte längre kunna påverka den andra familjen och dess rutiner. Särskilt om den andre träffar en ny partner och känslor av svek och ilska finns kvar. Över hälften av barnen i undersökningarna tyckte synd om en eller båda föräldrarna. Särskilt synd var det om pappan då det vanligtvis var han som blev lämnad. En del pappor gav upp efter skilsmässan och försvann av olika orsaker. Dessa var dock väldigt få. Nästan hälften av alla pappor tyckte själva att de blivit bättre föräldrar efter separationen med mamman. De blir mer närvarande, varmare och tar mer ansvar (Öberg 2004). Även Parsons såg problemet i dessa förväntningar. Han menade på att det var samhällets ansvar att se till så individerna kunde uppfylla de förväntningar som låg på dem (Parsons 1959). Ett samhälle är i balans först när rollförväntningarna är klara och uppfylls, vilket aldrig sker fullt ut. Det har dock blivit bättre de senare åren, och papporna tar mer ansvar och blir mer och mer accepterade som en ansvarstagande förälder.

5.4 Vuxna talar ut om föräldrarnas skilsmässa från barndomen

Den sista studien jag arbetat med tar upp vuxna som berättar om sina erfarenheter från skilsmässor i barndomen. Här ser man tydligt att de tankar om oro och känslan av att inte vara älskad som de haft genom åren, finns fortfarande kvar bland barnen som man forskat om på senare år. Studien av Emery (Emery 1999) visade att skilsmässorna på 1970-talet ofta resulterade i att papporna försvann och lämnade barnen för att starta nya familjer någon annanstans. De kände sig misslyckade och var inte redo att ta på sig ett så stort ansvar. Detta beror enligt Durkheim på *anomi*, alltså problem i regleringar av mål och förväntningar. Det blir problematiskt när inte alla kan nå förväntningarna på ett socialt accepterat sätt.

Förr i tiden sågs inte papporna som lika accepterade och ansvarstagande som mammorna gjorde. Alla regarera och agerar olika även om de har samma mål, men det är inte alltid det är socialt accepterat av samhället. Han menade att en sådan motsättning mellan mål och förväntningar utgör ett anomiskt tillstånd som inte beror på oklarheter i normerna, utan snarare på relationen mellan värdesystem och social struktur (Durkheim 1983). Forskningen visade att de som var med om en skilsmässa som barn, har en sämre relation med sina föräldrar samt har svårare att skaffa sig intima relationer, vilket bidragit till att de själva oftare separera än vad andra gör. Som Durkheim säger så följer man mönstret man vuxit upp med. Det är föräldrarnas uppgift att fostra barnen så de behåller de normer och värderingar som ligger inom mönstret som familjen i helhet och som även passar in i samhället.

Emerys forskning visade även att det främst var kvinnorna som drabbas av psykisk ohälsa i vuxen ålder. Detta tror man kan bero på att pojkar tar ut sin aggression och rädsla i barndomen, medan flickor ofta tar på sig en vuxenrock och gömmer undan rädslan och aggressionen för att istället ta över ansvaret över sina syskon och sina föräldrar. Detta bidrar till en oarbetad känslouttryckning och leder till ohälsa i senare år (Emery 1999). De drabbas ofta hårdare ekonomiskt än männen. Dels har de ofta lägre lön, dels arbetar de ofta kortare tid. Både män och kvinnor vinner ekonomiskt på att dela hushåll (en bostad, en bil, en tvättmaskin etc.). Även om en skilsmässa är den enda utvägen i relationen så mister föräldrarna det stöd de haft av partnern före separationen: känslomässigt stöd som kärlek, ömhet, intimitet men också praktisk hjälp, information och råd. När man nu behöver det som mest får man söka efter det på annat håll.

6 Slutsats

I den här studien har jag använt mig av tidigare gjorda forskningar som tog upp de frågeställningar jag själv hade valt om jag skulle gjort en kvalitativ intervjustudie. Och då jag ville titta på just förändringarna i struktur och rollsättning så fick jag en intressant analys med hjälp av Durkheim och Parsons.

Min första frågeställning, som även blev min huvudfråga i arbetet var: *Hur påverkas familjen av en skilsmässa och dess förändringar?* Jag kom fram till flera intressanta förändringar. De mest utmärkande förändringarna för är dels att kompanjonskapet mellan mamman och pappan upphör och barnen blir grundstenarna i nya strukturer. Relationen till släktingar och vänner förändras, och ekonomin blir oftast sämre. Praktiskt blir det stora förändringar med nya resvägar till dagis, skola och arbete. Nya möbler i nya hem som ska bilda en ny och trygg bostad. Nya grannar och kanske nya lekkamrater. Det jobbigaste är inte själva skilsmässan utan det är om föräldrarna har djupa och allvarliga konflikter. Om konflikterna avtar eller minskar helt kan barnen må bättre efter skilsmässan än innan. Att stanna kvar i förhållandet för barnens skull är alltså ingen bra idè. Jämför man barn till skilda föräldrar med barn vars föräldrar lever ihop så finns det en del skillnader. Barn till skilda föräldrar utvecklas sämre socialt, har fler psykiska problem, har ett sämre förhållande till föräldrarna och har sämre hälsa. De slutar skolan tidigare än andra barn, de skolkar oftare och de får sämre betyg. Detta kan i sin tur bero på att de ibland får byta skola, får mindre stöd hemma, eller att mamma och pappa inte har råd att köpa dator, och detta till följd av skilsmässan.

Min andra fråga var: *Hur påverkas våra roller och dess funktioner i familjen?*

Studierna från 1970-talet resulterade i att en del av papporna ofta försvann efter skilsmässan, och hade liten eller ingen kontakt med barnen. Anledningen var osäkerhet över sin egna kompetens och rädslan över att inte klara av det ansvar det innebär att ensam stå med barnen. Det fanns heller inte mycket stöd från samhället på samma sätt som kvinnorna hade. På den tiden skulle männen arbeta och ansvara över familjens inkomster, medan kvinnorna var duktiga på hushållsarbetet. Detta ledde i sin tur till att kvinnorna hade det svårt ekonomiskt.

I studierna på senare år märker man en markant skillnad i att papporna fått upp intresset av att ha barnen och nu är det mer vanligt med växelvis boende.

Rollerna i familjen *efter* en skilsmässa förändras inte så mycket om man bara flyttar isär. Men om föräldrarna träffar en ny partner och han/hon i sin tur kanske har barn, så får de nya roller gentemot de nya syskonen. Barnens roll kan då förändras genom att de till exempel plötsligt blir storebror åt yngre styvsyskon. De blir då plötsligt "stora" och får automatiskt ett större ansvarsområde mot vad de hade innan. Föräldrarna får dubbelt ansvar när de flyttar ensamma med barnen, särskilt om de inte bor växelvis hos vardera förälder. Båda två måste kunna fylla behovet och tomrummet från den andre föräldern.

Den tredje och sista frågan jag arbetat med är: *Hur påverkar denna kris våra barn i framtiden?* Alla de studier jag använt mig av pekar på att föräldrarnas hanterande av skilsmässan är a och o för hur barnen kommer att må i framtiden. De riktar därför sina insatser främst till föräldrarna. Här borde det vara angeläget att beakta att min sekundäranalys pekar på att det är skillnad mellan hur barn påverkas av skilsmässor både avseende ålder och kön. Metoderna behöver anpassas efter det för att ge bästa hjälp. Här finns det också anledning att vi ännu bättre ska ta reda på hur barnen själva gör för att ta hand om problem, så att vi kan stötta det som är bra coping och hjälpa barnen bort från det som inte är bra eller kanske till och med destruktivt för dem.

Min erfarenhet är att föräldrar ofta är skuldtyngda för att de förorsakat sina barn lidande genom att skilja sig. Detta kan i sin tur leda till att de undviker att tala om skilsmässan för att inte ytterligare lägga sten på bördan. De hoppas att det ska "blåsa över". Jag tror att det är viktigt att de professionella blir ännu tydligare med att markera vikten av krisbearbetning och att det kan ta tid för de olika inblandade att arbeta sig igenom en skilsmässa. Kanske informationen till föräldrar som ska skilja sig starkare ska markera behovet av samtal om känslorna kring skilsmässan än de praktiska och lagliga aspekterna. Det är också viktigt att tydliggöra att det finns vissa generella saker som man bör göra eller undvika att göra som alltid gäller, men att det också samtidigt klart bör framgå att varje skilsmässa är unik.

Ansvar för skilsmässornas utveckling och individernas välmående ligger till stor del på samhället. I synen på samhällsutvecklingens konsekvenser fullföljer Parsons den optimistiska traditionen inom funktionalismen. För Parsons är den moderna sidan den goda sidan; att man värderas efter vad man gör istället för vem man är, att samma regler gäller för alla och att individen inte behöver underkasta sig alltför starka kollektiva krav, måste betraktas som framsteg (Boglund 2003).

Händelser inträffar i livet som bryter sammanhållningen och splittrar familjer för kortare och längre sikt – eller för alltid. Dessa separationer kan skada eller vara till nytta – det beror helt på omständigheterna. Det är samhällets inställning och föräldrarnas förståelse av vikten av ansvar som ligger till grund för familjens fortsatta relationer och välmående.

7 Diskussion

I själva analysen har jag använt mig av fyra olika studier som jag kände gav mig en uppfattning på min problemformulering. Som jag skrev i metoddelen så kunde jag skönja ganska mycket värderingar från författarnas sida i studierna vilket gjorde att jag istället för att jämföra forskningar, fokuserade på att analysera olika synvinklar på skilsmässan och dess effekter. Jag har arbetat med ett ämne som alltid kommer vara aktuellt eftersom området innehåller relationer och handlingar och även rollsättningar och funktioner i system. Samtidigt har jag behandlat problemet i relation till samhället, vilket sätter det i en helt annan vinkel.

En fråga som kom upp många gånger under arbetet var ”hur mycket spelar kulturen in?” Hur hade forskningarna sett ut om jag hade arbetat med skilsmässor från de mer religiösa delarna av världen? Hur mycket skiljer sig värderingar och normer i frågan om skilsmässor över kontinenterna?

Vad gäller utvecklingen på mitt problemområde i Sverige så tänker jag att samhället utifrån har en stor påverkan på familjen genom dess normer och värderingar. Och jag ser en ljus framtid vad gäller arbetet kring jämställdhet vilket påverkar stort i frågan.

8 Källförteckning

- Alfven, M., & Hofsten, K. (2004). *Skilsmässan*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- Boglund, A., (2003). Strukturalism och funktionalism. Månsson, P (red.), *Moderna samhällsteorier* (s. 25-36), (sjätte upplagan). Stockholm: Bokförlagan Prisma.
- Backman, J. (2008). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (andra upplagan). Malmö: Liber AB.
- Bäck-Wiklund, M., & Bergsten, B.(1997). *Det moderna föräldraskapet*. Falun: Författarna & Bokförlaget Natur och Kultur.
- Durkheim E., (1983). *Pragmatism and Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Durkheim, E., & Lukes, S. (2014). *The Rules of Sociological Method: And Selected Texts on Sociology and Its Method*. London: Free Press
- Durkheim, E. (1983). *Själv mordet*. ISBN 9789170060298. Stockholm: Argos/Palmkrons förlag
- Emery, R. E (1999). *Postdivorce Family Life for Children*. Kalifornien Thousand Oaks; London Sage Publications.
- Lundström, K. (2009).
[.http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2009K04_TI_02_A05TI0904.pdf](http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2009K04_TI_02_A05TI0904.pdf)
- Nyman, A. (2012) http://www.scb.se/Statistik/LE/LE0106/_dokument/LE0106_BS_2011.pdf
- Olsson, H. & Sörensen S. (2011). *Forskningsprocessen*. (tredje upplagan). Stockholm: Liber.
- Orrenius, A-M. (2005) *Trygga relationer – Om anknytning och samhörighet mellan barn och vuxna*. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur
- Parsons, T. (1959). *The Social System*. London: Routledge.

Tollebrant, J. (2013). SCB, *Barn, föräldrar och separationer – Utvecklingen under 2000-talet*. ISBN 978-91-618-1584-5. Örebro: SCB- Tryck 2013.2

Wallén, G. (1996) *Vetenskapsteori och forskningsmetodik*. (andra upplagan). Lund: Studentlitteratur

Öberg, B. & Öberg, G. (2004) *Skiljas – men inte från barnen*. ISBN: 9789188872555. Stockholm: Mareld AB